

Teismo praktikos rinkinys

TEISINGUMO TEISMO (pirmoji kolegija) SPRENDIMAS

2013 m. gegužės 16 d.*

„SESV 45 straipsnis — Reglamentas (EEB) Nr. 1408/71 — 10 straipsnis — Senatvės išmokos — Įprasta gyvenamoji vieta dviejose skirtingose valstybėse narėse — Našlio pensijos gavimas vienoje šių valstybių, o senatvės pensijos — kitoje — Vienos iš šių išmokų mokėjimo nutraukimas — Tariamai nepagrįstai gautų išmokų išieškojimas“

Byloje C-589/10

dėl *Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku* (Lenkija) 2010 m. gruodžio 2 d. nutartimi, kurią Teisingumo Teismas gavo 2010 m. gruodžio 14 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

Janina Wencel

prieš

Zakład Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku

TEISINGUMO TEISMAS (pirmoji kolegija),

kurių sudaro kolegijos pirmininkas A. Tizzano, teisėjai M. Ilešič, J.-J. Kasel (pranešėjas), M. Safjan ir M. Berger,

generalinis advokatas P. Cruz Villalón,

posėdžio sekretorius K. Malacek, administratorius,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2012 m. kovo 1 d. posėdžiui,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

- *Zakład Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku*, atstovaujamo K. M. Kalinowska, U. Kulisiewicz ir A. Szybkie,
- Lenkijos vyriausybės, atstovaujamos M. Szpunar, J. Faldyga ir A. Siwek,
- Vokietijos vyriausybės, atstovaujamos T. Henze ir J. Möller,
- Europos Komisijos, atstovaujamos V. Kreuzsitz ir M. Owsiany-Hornung,

susipažinęs su 2012 m. gegužės 24 d. posėdyje pateikta generalinio advokato išvada,

* Proceso kalba: lenkų.

priima šį

Sprendimą

- 1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl SESV 20 straipsnio 2 dalies, SESV 21 straipsnio ir 1996 m. gruodžio 2 d. Tarybos reglamentu (EB) Nr. 118/97 (OL L 28, 1997, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k. 5 sk., 3 t., p. 3) iš dalies pakeistos ir atnaujintos redakcijos 1971 m. birželio 14 d. Tarybos reglamento (EEB) Nr. 1408/71 dėl socialinės apsaugos sistemų taikymo pagal darbo sutartį dirbantiems asmenims, savarankiškai dirbantiems asmenims ir jų šeimos nariams, judantiems Bendrijoje, pastarąjį kartą iš dalies pakeisto 2008 m. birželio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (EB) Nr. 592/2008 (OL L 117, p. 1; toliau – Reglamentas Nr. 1408/71), tam tikrų nuostatų išaiškinimo.
- 2 Šis prašymas pateiktas sprendžiant ginčą tarp J. Wencel ir *Zakład Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku* (Socialinio draudimo įstaigos Balstogės skyrius, toliau – ZUS) dėl jos teisės į senatvės pensiją.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisės aktai

- 3 Reglamento Nr. 1408/71 1 straipsnio h punkte „gyvenamoji vieta“ apibrėžiama kaip vieta, kurioje paprastai gyvenama.
- 4 Remiantis Reglamento Nr. 1408/71 6 straipsnio b punktu, šio reglamento taikymo *rationae personae* ir *rationae materiae* srityse šis reglamentas pakeičia bet kurios socialinės apsaugos konvencijos nuostatas, kurių privalo laikytis bent jau dvi valstybės narės.
- 5 Remiantis Reglamento Nr. 1408/71 7 straipsnio „Tarpautinės nuostatos, kurioms nedaroma poveikio šis reglamentas“ 2 dalies c punktu, toliau galioja „kai kurios socialinės apsaugos konvencijų, priimtų valstybėse narėse prieš pradėdant taikyti šį reglamentą, nuostatos, jeigu jos yra palankesnės išmokų gavėjams arba jei jos atsirado dėl konkrečių istorinių aplinkybių ir galioja nustatytą laiko tarpą, ir jei jos yra išvardytos III priede“.
- 6 Tarp socialinės apsaugos konvencijų, kurios, remiantis Reglamento Nr. 1408/71 III priedu, galioja toliau, yra, be kita ko, 1975 m. spalio 9 d. Lenkijos Liaudies Respublikos ir Vokietijos Federacinės Respublikos konvencija dėl socialinio draudimo nelaimingų atsitikimų darbe atvejais ir neįgalumo, senatvės pensijų bei išmokų mirties atvejais (*umowa r. między Polską Rzeczpospolitą Ludową a Republiką Federalną Niemiec o zaopatrzeniu emerytalnym i wypadkowym*; Dz. U., Nr. 16, 1976 m., 101 pozicija) su pakeitimais (toliau – 1975 m. spalio 9 d. konvencija), kurios taikymo sąlygos apibrėžtos 1990 m. gruodžio 8 d. Vokietijos ir Lenkijos konvencijos dėl socialinės apsaugos (*umowa polsko-niemiecka o zabezpieczeniu społecznym*; Dz. U., Nr. 108, 1991 m., 468 pozicija) 27 straipsnio 2–4 dalyse.
- 7 Reglamento Nr. 1408/71 10 straipsnio „Gyvenamosios vietos sąlygos atsisakymas – Privalomo draudimo poveikis įmokų kompensavimui“ 1 dalyje nustatyta:

„Jeigu šiame reglamente nenustatyta kitaip, invalidumo, senatvės ar išlaikytinių išmokos pinigais, pensijos dėl nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų bei išmokos mirties atveju, įgytos pagal vienos ar daugiau valstybių narių teisės aktus, negali būti kaip nors sumažinamos, pakeičiamos, sustabdomas ir nutraukiamas jų mokėjimas ar anuluojamos vien dėl to, kad jų gavėjas gyvena valstybės narės teritorijoje, išskyrus valstybę, kurioje yra įstaiga, atsakinga už išmokų mokėjimą.

<...>“

8 Remiantis Reglamento Nr. 1408/71 12 straipsniu:

„1. Šis reglamentas negali nei suteikti, nei išsaugoti teisės gauti kelias tos pačios rūšies išmokas už vieną ir tą patį privalomo draudimo laikotarpį. <...>

2. Jeigu šiame reglamente nenustatyta kitaip, valstybės narės teisės aktų nuostatos, reglamentuojančios išmokų sumažinimą, jų mokėjimo sustabdymą ar nutraukimą joms sutapus su kitomis socialinės apsaugos išmokomis arba bet kuriomis kitomis pajamomis, gali būti taikomos net jeigu teisė gauti tokias išmokas buvo įgyta pagal kitos valstybės teisės aktus arba jeigu tokios pajamos buvo gautos kitos valstybės narės teritorijoje.“

9 Remiantis Reglamento Nr. 1408/71 13 straipsnio 1 dalimi, „asmenims, kuriems taikomas šis reglamentas, taikomi tik vienos valstybės narės teisės aktai. Tokie teisės aktai nustatomi remiantis <...> [II] antraštinės dalies nuostatomis“.

10 Remiantis Reglamento Nr. 1408/71 13 straipsnio 2 dalies f punktu:

„Laikantis 14–17 straipsnių:

<...>

f) asmeniui, kuriam nustoja galiojė valstybės narės teisės aktai, kol bus pradėti taikyti kitos valstybės narės teisės aktai, <...> taikomos valstybės narės, kurios teritorijoje jis gyvena, teisės aktų nuostatos.“

11 Remiantis Reglamento Nr. 1408/71 46a straipsniu:

„1. Šiame skyriuje tos pačios rūšies išmokų sutapimas turi tokią reikšmę: invalidumo, senatvės išmokų ir išmokų išlaikytiniams, apskaičiuotų arba išmokamų pagal to paties asmens įgytus draudimo ir (arba) gyvenimo laikotarpius, visiškas sutapimas.

2. Šiame skyriuje skirtingų rūšių išmokų sutapimas reiškia visišką sutapimą išmokų, kurios negali būti laikomos tos pačios rūšies išmokomis, kaip nurodyta 1 dalyje.

3. Taikant valstybės narės teisės aktų nuostatas dėl invalidumo, senatvės išmokų ar išmokų išlaikytiniams sumažinimo, jų mokėjimo sustabdymo ar nutraukimo joms sutapus su tos pačios rūšies arba skirtingomis išmokomis ar su kitomis pajamomis, galioja šios taisyklės:

<...>

d) jeigu galioja tik vienos valstybės narės teisės aktų nuostatos dėl išmokų sumažinimo, jų mokėjimo sustabdymo ar nutraukimo dėl to, kad atitinkamas asmuo gauna pagal kitos valstybės narės teisės aktus mokamas panašias ar kitos rūšies išmokas arba kitas pajamas kitos valstybės narės teritorijoje, pagal pirmosios valstybės narės teisės aktus mokama išmoka gali būti sumažinama tik išmokų, mokamų pagal kitos valstybės narės teisės aktus, arba pajamų, gaunamų kitos valstybės narės teritorijoje, dydžiu.“

Vokietijos ir Lenkijos sutartys

- 12 1975 m. spalio 9 d. konvencijos 4 straipsnyje nustatyta:

„1. Valstybės, kurios teritorijoje gyvena teisę turintis asmuo, socialinio draudimo įstaiga skiria pensijų draudimo pensijas pagal jam taikytinas nuostatas.

2. Nustatant teises į pensiją pagal 1 dalyje nurodytas įstaigas taikytinas taisykles, ši įstaiga atsižvelgia į kitoje valstybėje įgytus draudimo laikotarpius, darbo pagal darbo sutartį laikotarpius ir kitus jiems prilygintus laikotarpius, lyg jie būtų buvę įgyti pirmosios valstybės teritorijoje.

3. 2 dalyje nurodytos pensijos mokamos tik už laikotarpį, kuriuo atitinkamas asmuo gyvena valstybės, kurios socialinio draudimo įstaiga nustatė teises į pensiją, teritorijoje. Šiuo laikotarpiu pensijos gavėjas kitos valstybės socialinio draudimo įstaigos atžvilgiu neturi jokių teisių, kiek tai susiję su šioje kitoje valstybėje įgytais draudimo laikotarpiais, darbo pagal darbo sutartį laikotarpiais ir kitais jiems prilygintais laikotarpiais <...>“

- 13 Remiantis 1990 m. gruodžio 8 d. Vokietijos ir Lenkijos konvencijos dėl socialinės apsaugos 27 straipsnio 2 dalimi, iki 1991 m. sausio 1 d. vienoje iš valstybių šios konvencijos šalių pagal 1975 m. spalio 9 d. konvenciją įgytos teisės ir prerogatyvos neginčijamos, kol gavėjai gyvena šios valstybės teritorijoje.

Lenkijos teisės aktai

- 14 Lenkijoje senatvės ir kitos pensijos reglamentuotos 1998 m. gruodžio 17 d. Įstatymu dėl iš socialinio draudimo fondo mokamų senatvės ir kitų pensijų (*ustawa o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych*) (suvestinė redakcija, *Dz. U.*, Nr. 153, 2009, 1227 pozicija, toliau – Senatvės pensijų įstatymas).
- 15 Remiantis šio įstatymo 114 straipsnio 1 dalimi, teisė į išmokas arba jų dydis iš naujo nustatomi suinteresuotojo asmens prašymu arba *ex officio*, jeigu po to, kai buvo pradėtas vykdyti su išmokomis susijęs sprendimas, pateikiama naujų įrodymų arba paaiškėja naujų aplinkybių, buvusių prieš priimant tą sprendimą ir galinčių turėti įtakos teisei į išmokas arba jų dydžiui.
- 16 Remiantis minėto įstatymo 138 straipsnio 1 ir 2 dalimis, išmokas nepagrįstai gavęs asmuo privalo jas gražinti. Nepagrįstai gautomis išmokomis laikomos išmokos, išmokėtos nepaisant aplinkybių, pateisinančių teisės į išmoką praradimą ar sustabdymą arba visos išmokos ar jos dalies mokėjimo nutraukimą, kai išmoką gaunantis asmuo buvo informuotas apie tai, kad neturi į ją teisės.

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

- 17 1930 m. vasario 25 d. gimusi Lenkijos pilietė J. Wencel nuo 1954 m. įrašyta į Baltstogės miesto (Lenkija) gyventojų registrą. Jos sutuoktinis, taip pat Lenkijos pilietis, po jų santuokos 1975 m. apsigyveno Frankfurte prie Maino (Vokietija), kur jis buvo įregistruotas kaip gyventojas ir priimtas į darbą, už kurį buvo mokamos socialinio draudimo įmokos. Nuo 1984 m. Vokietijoje jis gavo netekto darbingumo (invalidumo) pensiją. J. Wencel dažnai atvykdavo pas savo sutuoktinį į šią valstybę narę, o jis visas atostogas ir šventines dienas praleisdavo Lenkijoje.
- 18 Iš Frankfurto prie Maino savivaldybės išduotos pažymos apie deklaruotą gyvenamąją vietą matyti, kad J. Wencel nuo 1984 m. nuolat gyveno Vokietijoje. Ten ji gavo leidimą gyventi šalyje, bet niekuomet neužsiėmė profesine veikla. Tačiau laikotarpiu nuo 1984 m. iki 1990 m. ji dirbo aukle pas savo marčią Lenkijoje. 1990 m. spalio 24 d. ZUS sprendimu už Lenkijoje išdirbtus laikotarpius ji įgijo teisę į

Lenkijos mokamą senatvės pensiją. Nuo jos sutuoktinio mirties 2008 m. Vokietijos socialinio draudimo įstaiga jai moka našlės pensiją, skirtą, be kita ko, dėl jos gyvenamosios vietos Vokietijoje. Dabartiniu metu ji gyvena Lenkijoje pas savo sūnų, marčią ir anūkus.

- 19 2009 m. ZUS buvo informuotas apie tai, kad J. Wencel yra įregistruota ir kaip Lenkijos, ir kaip Vokietijos gyventoja. Remdamasis 2009 m. lapkričio 24 d. pateiktu pareiškimu, kuriame J. Wencel tvirtina gyvenanti Vokietijoje, tačiau visas savo atostogas ir šventes praleidžianti Lenkijoje, ZUS priėmė du sprendimus, pagrįstus Senatvės pensijų įstatymo 114 ir 138 straipsniais.
- 20 Pirmuoju – 2009 m. lapkričio 26 d. – sprendimu ZUS panaikino 1990 m. spalio 24 d. sprendimą skirti senatvės pensiją ir sustabdė jos mokėjimą. ZUS nuomone, pagal 1975 m. spalio 9 d. konvencijos 4 straipsnį pareiškėjo gyvenamosios vietos valstybės socialinio draudimo įstaiga yra vienintelė, kuri turi teisę spręsti dėl senatvės pensijos prašymo. Kadangi J. Wencel nuo 1975 m. nuolat gyvena Vokietijoje, ji negali pretenduoti į senatvės pensiją pagal Lenkijos socialinio draudimo sistemą. Antruoju – 2009 m. gruodžio 23 d. – sprendimu ZUS pareikalavo, kad J. Wencel grąžintų per pastaruosius trejus metus nepagrįstai gautas sumas.
- 21 2010 m. sausio 4 d. J. Wencel apskundė šiuos du sprendimus *Sąd Okręgowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku* (Balstogės darbo ir socialinio draudimo bylų apygardos teismas), remdamasi Sąjungos teisės nuostatų dėl laisvo judėjimo ir apsigyvenimo valstybėse narėse pažeidimu. Iš tiesų aplinkybė, kad turimos dvi įprastos gyvenimo vietos, jos nuomone, neturėtų iš jos atimti teisės į senatvės pensiją Lenkijoje. Be to, ji tvirtina, kad 2009 m. lapkričio 24 d. pareiškimas buvo surašytas skubant ir ZUS darbuotojams darant spaudimą, todėl neatspindi tikrovės.
- 22 2010 m. rugsėjo 15 d. sprendimu tas teismas atmetė J. Wencel skundą motyvuodamas tuo, kad net jei asmuo gali būti įregistruotas kaip gyventojas dviejose skirtingose valstybėse narėse, pagal 1975 m. spalio 9 d. konvencijos 4 straipsnį toks asmuo negali turėti dviejų atskirų interesų centrų. Dėl J. Wencel interesų centro perkėlimo į Vokietiją kompetenciją įgijo Vokietijos socialinio draudimo įstaiga. Be to, J. Wencel, nepaisydama sprendime skirti jai senatvės pensiją buvusio išpėjimo, neinformavo ZUS apie savo sprendimą išvykti iš Lenkijos.
- 23 J. Wencel apskundė tą sprendimą *Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku* (Balstogės darbo ir socialinio draudimo bylų apeliacinis teismas).
- 24 To teismo manymu, iš Reglamento Nr. 1408/71 10 straipsnio matyti, kad iš asmens, gyvenančio vienos valstybės narės teritorijoje, negali būti atimtos jo teisės į išmokas, įgytos pagal kitos valstybės narės teisės aktus. Net jeigu jame nenurodyta situacija asmens, vienu metu turinčio dvi įprastas gyvenamąsias vietas, reikia pripažinti, kad minėtas 10 straipsnis tokiam asmeniui taip pat taikomas. Išvardijęs visas faktines aplinkybes, patvirtinančias išvadą, kad J. Wencel vienu metu turi dvi įprastas gyvenamąsias vietas ir laikotarpiu nuo 1975 m. iki 2008 m. pusę laiko praleido Lenkijoje, o kitą pusę – Vokietijoje, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas daro išvadą, kad J. Wencel situacija yra netipinė ir jos pareiškimo apie interesų centro perkėlimą nebuvimas paaiškinamas tuo, jog ji iš tiesų manė turinti dvi lygiavertes gyvenamąsias vietas, kaip tai suprantama pagal Reglamento Nr. 1408/71 1 straipsnio h punktą.
- 25 Todėl apeliacinės instancijos teismas reiškia abejones dėl to, ar iš J. Wencel gali būti atimtos teisės į išmokas vien dėl to, kad ji turi dvi įprastas gyvenamąsias vietas. To teismo manymu, atrodo, kad ZUS sprendimai prieštarauja laisvo judėjimo Europos Sąjungoje principui.
- 26 Iš tiesų, kadangi Lenkijos Respublikai 2004 m. įstojus į Sąjungą 1975 m. spalio 9 d. konvencijos nuostatos, remiantis Reglamento Nr. 1408/71 7 straipsnio 2 dalies b punktu, taikomos, tik jei jos nėra mažiau palankios nei šio reglamento nuostatos, taikant SESV 20 ir 21 straipsnius bei minėto reglamento 10 straipsnį J. Wencel teisės į išmokas neturėtų būti mažinamos dėl to, kad daugiau nei 30 metų ji turėjo dvi lygiavertes gyvenamąsias vietas.

- 27 Be to, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla klausimas, ar senatvės pensija gali būti atimta atgaline data, nors suinteresuotasis asmuo nebuvo informuotas apie pareigą pranešti apie bet kokią aplinkybę, galinčią turėti įtakos kompetentingos socialinio draudimo įstaigos sprendimui, priimtam nagrinėjant su senatvės pensijomis susijusius prašymus.
- 28 Tokiomis aplinkybėmis *Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku* nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui tokius prejudicinius klausimus:
- „1. Ar, atsižvelgiant į SESV 21 straipsnyje ir 20 straipsnio 2 dalyje įtvirtintą laisvo judėjimo ir apsigyvenimo Europos Sąjungos valstybėse narėse principą, <...> Reglamento <...> Nr. 1408/71 <...> 10 straipsnį reikia aiškinti taip, kad pagal vienos valstybės narės teisės aktus įgytų senatvės išmokų pinigais negalima mažinti, keisti, sustabdyti ar nutraukti jų mokėjimo arba jų anuluoti dėl to, kad jų gavėjas tuo pat metu gyveno (turėjo dvi lygiavertes įprastas gyvenamąsias vietas) dviejų valstybių narių, iš kurių viena nėra valstybė, kurioje yra už senatvės pensijos mokėjimą atsakinga įstaiga, teritorijoje?
2. Ar SESV 21 straipsnį ir 20 straipsnio 2 dalį ir <...> Reglamento <...> Nr. 1408/71 <...> 10 straipsnį reikia aiškinti kaip draudžiančius taikyti [Senatvės pensijų įstatymo] 114 straipsnio 1 dalyje, siejamoje su <...> 1975 m. spalio 9 d. <...> konvencijos 4 straipsniu, numatytas nacionalines taisykles, pagal kurias Lenkijos pensijų įstaiga iš naujo nagrinėja bylą ir atima teisę į senatvės pensiją iš asmens, kuris daugelį metų tuo pat metu turėjo dvi įprastas gyvenamąsias vietas (du interesų centrus) dviejose valstybėse, kurios dabar yra Europos Sąjungos narės, ir iki 2009 m. nepateikė pareiškimo ar prašymo dėl gyvenamosios vietos perkėlimo į vieną iš šių valstybių?

Jeigu atsakymas būtų neigiamas:

3. Ar SESV 20 straipsnio 2 dalį ir 21 straipsnį ir <...> Reglamento <...> Nr. 1408/71 <...> 10 straipsnį reikia aiškinti kaip draudžiančius taikyti [Senatvės pensijų įstatymo] 138 straipsnio 1 ir 2 dalyse numatytą nacionalinę taisyklę, pagal kurią Lenkijos pensijų įstaiga reikalauja grąžinti senatvės pensiją, per pastaruosius trejus metus išmokėtą asmeniui, kuris 1975–2009 m. tuo pat metu turėjo dvi įprastas gyvenamąsias vietas (du interesų centrus) dviejose valstybėse, kurios dabar yra Europos Sąjungos narės, jei nagrinėdama prašymą dėl senatvės pensijos ir ją skyrusi Lenkijos socialinio draudimo įstaiga neįspėjo šio asmens apie būtinybę pranešti apie dviejų įprastų gyvenamųjų vietų turėjimą dviejose valstybėse ir pateikti prašymą ar pareiškimą dėl vienos iš šių valstybių socialinio draudimo įstaigos kaip įstaigos, kompetentingos nagrinėti su senatvės pensija susijusius prašymus, pasirinkimą?“

Dėl prejudicinių klausimų

Pirminės pastabos

- 29 Atsižvelgiant į šios bylos ypatybes ir siekiant prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui pateikti naudingą atsakymą, pirmiausia reikia nustatyti, ar ir prireikus kokia apimtimi Reglamento Nr. 1408/71 nuostatos taikytinos tokioje situacijoje, kokia nagrinėjama pagrindinėje byloje.
- 30 Pirma, kiek tai susiję su Reglamento Nr. 1408/71 taikymu *ratione temporis*, primintina, kad šis reglamentas Lenkijos Respublikai įsigaliojo nuo jos įstojimo į Sąjungą, t. y. 2004 m. gegužės 1 d.
- 31 Nors nagrinėjamu atveju J. Wencel teisę į Lenkijos mokamą senatvės pensiją buvo įgijusi pagal 1990 m. spalio 24 d. ZUS sprendimą, ši teisė buvo panaikinta 2009 m. lapkričio 26 d. ir gruodžio 23 d. sprendimais, o iš J. Wencel buvo pareikalauta grąžinti per pastaruosius trejus metus tariamai nepagrįstai gautas sumas.

- 32 Todėl pagrindinės bylos dalykas yra du pastarieji sprendimai, priimti po to, kai Lenkijos Respublika įstojo į Sąjungą.
- 33 Be to, remiantis nusistovėjusia teismo praktika, nors Reglamentas Nr. 1408/71, kaip naujas Lenkijoje nuo 2004 m. gegužės 1 d. taikomas teisės aktas darbuotojų migrantų socialinio draudimo srityje, iš esmės taikomas tik ateities situacijoms, vis dėlto jis gali būti taikomas situacijų, atsiradusių galiojant ankstesniam įstatymui, būsimoms pasekmėms (šiuo klausimu žr. 2002 m. balandžio 18 d. Sprendimo *Duchon*, C-290/00, Rink. p. I-3567, 21 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką).
- 34 Taigi 2009 m. lapkričio 26 d. ir gruodžio 23 d. sprendimų teisėtumas turi būti vertinamas atsižvelgiant į Reglamentą Nr. 1408/71, jeigu netaikomos sutarčių socialinės apsaugos srityje nuostatos.
- 35 Antra, dėl Reglamento Nr. 1408/71 taikymo *ratione materiae* primintina, kad, remiantis Reglamento Nr. 1408/71 7 straipsnio 2 dalies c punktu, šio reglamento III priede nurodytų socialinės apsaugos konvencijų nuostatos toliau galioja, nepaisant to paties reglamento 6 straipsnio, pagal kurią šio reglamento taikymo *ratione personae* ir *ratione materiae* srityse šis reglamentas pakeičia socialinės apsaugos konvencijų nuostatas, kurių privalo laikytis bent jau dvi valstybės narės (2007 m. gruodžio 18 d. Sprendimo *Habelt ir kt.*, C-396/05, C-419/05 ir C-450/05, Rink. p. I-11895, 87 punktas).
- 36 Kadangi 1975 m. spalio 9 d. konvencija nurodyta Reglamento Nr. 1408/71 III priede, ji iš esmės toliau taikoma Lenkijoje net ir įsigaliojus Reglamentui Nr. 1408/71, jeigu įvykdyta viena iš dviejų kitų Reglamento Nr. 1408/71 7 straipsnio 2 dalies c punkte nurodytų sąlygų, t. y. jeigu 1975 m. spalio 9 d. konvencijos nuostatų taikymas yra palankesnis išmokų gavėjams arba jeigu ši konvencija atsirado dėl istorinių aplinkybių ir galioja nustatytą laiko tarpą.
- 37 Taigi Reglamentas Nr. 1408/71 taikytinas, tik jei iki jo įsigaliojimo sudarytos dvišalės sutartys nedaro kliūčių jį taikyti (šiuo klausimu žr. 1969 m. gegužės 7 d. Sprendimo *Torrekens*, 28/68, Rink. p. 125, 19–21 punktus). Tačiau Sąjungos teisės nuostatos, pagal kurias, kaip ir pagal šio reglamento 7 straipsnio 2 dalį, pirmenybė teikiama dvišalės sutarties taikymui, apimtis negali būti tokia, kad prieštarautų principams, kuriais grindžiamas teisės aktas, kurio sudedamoji dalis ji yra (pagal analogiją žr. 2010 m. gegužės 4 d. Sprendimo *TNT Express Nederland*, C-533/08, Rink. p. I-4107, 51 punktą).
- 38 Tai reiškia, kad Sąjungos teisė gali būti taikoma ne tik visoms situacijoms, kurių, esant Reglamento Nr. 1408/71 7 straipsnio 2 dalyje nurodytoms sąlygoms, 1975 m. spalio 9 d. konvencijos taikymo sritis neapima, bet ir tuomet, kai šios konvencijos nuostatos neatitinka principų, kuriais grindžiamas minėtas reglamentas.
- 39 Tokie principai, kuriais pagrįstos nacionalinių teisės aktų socialinės apsaugos srityje koordinavimo taisyklės, atitinka principus, būdingus laisvo asmenų judėjimo sričiai, kurios pagrindinis principas yra tas, kad Sąjungos veiksmai pirmiausia skiriami laisvo asmenų judėjimo tarp valstybių narių kliūtims panaikinti (šiuo klausimu žr. 2013 m. kovo 7 d. Sprendimo *van den Booren*, C-127/11, 43 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką).
- 40 Be to, kadangi J. Wencel pasinaudojo judėjimo laisve, jos situacijai taikomi principai, kuriais pagrįstas Reglamentas Nr. 1408/71. Atsižvelgiant į tai, kad nagrinėjama tarptautinė sutartis buvo priimta ne tam, kad būtų įgyvendinti šie principai, tokioje situacijoje kaip nagrinėjama pagrindinėje byloje ji gali juos pažeisti.
- 41 Todėl konstatuotina, kad J. Wencel situacija turi būti vertinama remiantis Reglamentu Nr. 1408/71.

Dėl prejudicinių klausimų

- 42 Prejudiciniais klausimais, kuriuos reikia nagrinėti kartu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės klausia, ar Sąjungos teisė turi būti aiškinama taip, kad socialinės apsaugos institucija turi teisę atgaline data panaikinti apdraustoją, kuris daugelį metų tuo pat metu turi dvi įprastas gyvenamąsias vietas dviejose skirtingose valstybėse narėse, teisę į senatvės pensiją ir reikalauti gražinti tariamai nepagrįstai išmokėtą pensijos sumą motyvuodama tuo, kad apdraustasis gauna našlio pensiją kitoje valstybėje narėje, kurios teritorijoje jis taip pat turėjo gyvenamąją vietą.
- 43 Pirmiausia reikia patikrinti, ar, siekiant taikyti Reglamentą Nr. 1408/71, būtent jo 10 straipsnį, asmuo gali teisėtai tuo pat metu turėti dvi įprastas gyvenamąsias vietas dviejų skirtingų valstybių narių teritorijoje.
- 44 Kalbant apie 10 straipsnį reikia pažymėti, kad jame įtvirtintos nuostatos, susijusios su gyvenamosios vietos sąlygų netaikymu ta prasme, kad juo užtikrinamas kompetentingos valstybės mokėtinų socialinės apsaugos išmokų mokėjimas, kai apdraustasis gyvena arba perkėlė savo gyvenamąją vietą į kitą valstybę nei ta, kurioje yra išmokas mokanti įstaiga.
- 45 Tačiau kadangi remiantis Reglamento Nr. 1408/71 10 straipsnio tekstu negalima atsakyti į klausimą, ar pagal šį reglamentą galimas dviejų įprastų gyvenamųjų vietų dviejose skirtingose valstybėse narėse buvimas, primintina, kad juo nustatoma nacionalinių socialinės apsaugos sistemų koordinavimo sistema ir II dalyje įtvirtinamos taikytinų teisės aktų nustatymo taisyklės.
- 46 Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, kad tokiomis nuostatomis siekiama ne tik išvengti situacijos, kai suinteresuotieji asmenys, nesant jiems taikytino teisės akto, lieka be apsaugos socialinės apsaugos srityje (šiuo klausimu žr. 1964 m. birželio 9 d. Sprendimą *Nonnenmacher*, 92/63, Rink. p. 557, 572 ir 573), bet ir pasiekti tai, kad suinteresuotiesiems asmenims būtų taikoma tik vienos valstybės narės socialinės apsaugos sistema, siekiant išvengti taikytinų nacionalinės teisės aktų kumuliacijos ir dėl to galinčių susiklostyti sudėtingų situacijų (šiuo klausimu žr. 1986 m. liepos 10 d. Sprendimo *Luijten*, 60/85, Rink. p. 2365, 12 punktą).
- 47 Kaip pažymėjo generalinis advokatas savo išvados 28 punkte, šis tik vienos taikytinos teisės sistemos principas įtvirtintas visų pirma Reglamento Nr. 1408/71 13 straipsnio 1 dalyje (šiuo klausimu žr., be kita ko, minėto Sprendimo *Luijten* 13 punktą) ir 2 dalies f punkte, taip pat minėto reglamento 14a straipsnio 2 dalyje (2006 m. kovo 9 d. Sprendimo *Piatkowski*, C-493/04, Rink. p. I-2369, 21 punktas).
- 48 Kadangi pagal Reglamentu Nr. 1408/71 nustatytą sistemą gyvenamoji vieta laikoma taikytinų teisės aktų nustatymo kriterijumi, negali būti leidžiama, kad pagal Reglamentą Nr. 1408/71 asmuo tuo pat metu turėtų keletą gyvenamųjų vietų skirtingose valstybėse narėse, nes priešingu atveju ankstesniame punkte minėtos nuostatos netektų praktinio veiksmingumo.
- 49 Šią išvadą patvirtina Teisingumo Teismo praktika, susijusi su „gyvenamosios vietos“ sąvoka, kaip ji suprantama pagal darbuotojų migrantų socialinės apsaugos sistemoms taikytinus Sąjungos teisės aktus. Iš tiesų, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad kai asmens teisinė situacija gali būti susieta su kelių valstybių narių teisės aktais, valstybės narės, kurioje asmuo gyvena, sąvoka reiškia valstybę, kurioje tas asmuo paprastai gyvena ir kurioje taip pat yra įprastas jo interesų centras (šiuo klausimu žr. 1999 m. vasario 25 d. Sprendimo *Swaddling*, C-90/97, Rink. p. I-1075, 29 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką).

- 50 Iš to, kad teismo praktikoje sudarytas sąrašas kriterijų, į kuriuos reikia atsižvelgti nustatant įprastą asmens gyvenamąją vietą, t. y. sąrašas, kuris šiuo metu kodifikuotas 2009 m. rugsėjo 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 987/2009, nustatančio Reglamento (EB) Nr. 883/2004 dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo įgyvendinimo tvarką (OL L 284, p. 1), 11 straipsnio 1 dalyje, matyti būtinumas nustatyti tik vieną gyvenamąją vietą.
- 51 Todėl darytina išvada, jog Reglamento Nr. 1408/71 10 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad pagal šį reglamentą asmuo tuo pat metu negali turėti dviejų įprastų gyvenamųjų vietų dviejų skirtingų valstybių narių teritorijoje.
- 52 Antra, kad būtų nustatyta įstaiga, kuri kompetentinga apskaičiuoti asmens, esančio tokioje kaip J. Wencel situacijoje, teises į pensiją, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, atsižvelgęs į visas svarbias bylos aplinkybes, turi nustatyti, kurioje valstybėje narėje yra suinteresuotojo asmens gyvenamoji vieta, kaip ji suprantama pagal minėtą teismo praktiką.
- 53 Šiuo atžvilgiu pirmiausia pažymėtina, kad apeliante profesinę veiklą vykdė tik Lenkijos teritorijoje ir ta veikla buvo susijusi su jos turėtais šeiminiiais ryšiais.
- 54 Be to, nuo 1990 m. jai buvo skirta senatvės pensija, atsižvelgiant į įmokas, kurias ji tuo tikslu mokėjo Lenkijoje.
- 55 Galiausiai nacionalinis teismas turi patikrinti, ar 2009 m. ZUS reikalavimu pateiktas suinteresuotojo asmens pareiškimas, kuriuo remiantis jo gyvenamoji vieta yra Vokietijoje, neatitinka tikrovės, visų pirma atsižvelgdamas į aplinkybę, kad bent jau po sutuoktinio mirties 2008 m. J. Wencel interesų centras, atrodo, visiškai persikėlė į Lenkiją.
- 56 Trečia, darant prielaidą, kad kompetentinga įstaiga yra toje valstybėje narėje, nes toje valstybėje narėje yra suinteresuotojo asmens gyvenamoji vieta, reikia nustatyti, ar ši įstaiga gali pagrįstai atgaline data panaikinti jo teisę į senatvės pensiją ir reikalauti, kad jis grąžintų tariamai nepagrįstai išmokėtą pensijos sumą, motyvuodama tuo, kad jis gauna našlio pensiją kitoje valstybėje narėje, kurios teritorijoje jis taip pat turėjo gyvenamąją vietą.
- 57 Dėl sutampančių išmokų primintina, kad, viena vertus, remiantis Reglamento Nr. 1408/71 12 straipsnio 1 dalimi, šis reglamentas iš esmės negali nei suteikti, nei išsaugoti teisės gauti kelias tos pačios rūšies išmokas už vieną ir tą patį draudimo laikotarpį.
- 58 Kadangi, kaip matyti iš Teisingumo Teismui pateiktų rašytinių pastabų, paaiškėja, kad J. Wencel Lenkijoje gauta senatvės pensija buvo apskaičiuota remiantis jos pačios profesine karjera toje valstybėje narėje, o Vokietijos mokama našlės pensija jai mokama dėl jos mirusio sutuoktinio Vokietijoje vykdytos veiklos, šios dvi išmokos negali būti laikomos tos pačios rūšies išmokomis (šiuo klausimu žr. 1987 m. spalio 6 d. Sprendimo *Stefanutti*, 197/85, Rink. p. 3855, 13 punktą; 1998 m. vasario 12 d. Sprendimo *Cordelle*, C-366/96, Rink. p. I-583, 20 ir 21 punktus ir 2013 m. kovo 7 d. Sprendimo *van den Booren*, C-127/11, 32 ir 33 punktus).
- 59 Kita vertus, iš Reglamento Nr. 1408/71 12 straipsnio 2 dalies matyti, kad jeigu šiame reglamente nenustatyta kitaip, vienos valstybės narės teisės aktuose numatytais išmokų mažinimo sąlygomis galima remtis prieš šios valstybės narės mokamas išmokas gaunančius asmenis, kai jie gali gauti kitas socialinio draudimo išmokas, net jei teisė į šias išmokas įgyjama pagal kitos valstybės narės teisės aktus (2002 m. kovo 7 d. Sprendimo *Insalaca*, C-107/00, Rink. p. I-2403, 22 punktą).
- 60 Todėl Reglamentu Nr. 1408/71 nedraudžiama taikyti nacionalinės teisės akto, dėl kurio sumažinama pensijos, į kurią apdraustasis gali pretenduoti, suma, nes jis gauna senatvės išmoką kitoje valstybėje narėje, tačiau su sąlyga, kad laikomasi Reglamentu Nr. 1408/71 nustatytų ribų.

- 61 Tarp šių ribų yra visų pirma Reglamento Nr. 1408/71 46a straipsnio 3 dalies d punktas, kuriuo remiantis pagal pirmosios valstybės narės teisės aktus mokėtina išmoka gali būti sumažinama tik išmokų, mokamų pagal kitos valstybės narės teisės aktus, dydžiu.
- 62 Iš to, kas pasakyta, matyti, kad suinteresuotajam asmeniui dėl Vokietijos mokamos našlio pensijos atgaline data negali būti nutrauktas Lenkijos mokamos senatvės pensijos mokėjimas. Tačiau, taikant galimą Lenkijos teisės normą dėl išmokų sutapimo išvengimo, šios pensijos dydis gali būti sumažintas Vokietijos mokamų išmokų suma. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi patikrinti, ar nagrinėjamu atveju tokia teisės norma egzistuoja.
- 63 Jeigu tokia teisės norma dėl išmokų sutapimo išvengimo, kurios Reglamentas Nr. 1408/71 nedraudžia, Lenkijos teisės sistemoje egzistuoja, dar reikia patikrinti, ar ji suderinama su SESV nuostatomis.
- 64 Iš tiesų, kaip jau buvo nurodyta šio sprendimo 37 punkte, toks Reglamento Nr. 1408/71 aiškinimas negali daryti neigiamo poveikio sprendimui, kylančiam iš galimo pirminės teisės nuostatų taikytinumo. Tai, kad nacionalinė priemonė gali atitikti antrinės teisės akto, šiuo atveju – Reglamento Nr. 1408/71, nuostatą, nebūtinai reiškia, kad šiai priemonei Sutarties nuostatos netaikytinos (2009 m. liepos 16 d. Sprendimo *von Chamier-Glisczinski*, C-208/07, Rink. p. I-6095, 66 punktas ir jame nurodyta teismo praktika bei minėto Sprendimo *van den Booren* 38 punktas).
- 65 Būtent šiomis aplinkybėmis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas kelia prejudicinius klausimus, atsižvelgdamas į pirminę Sąjungos teisę, visų pirma SESV 20 straipsnio 2 dalį ir 21 straipsnį.
- 66 Akivaizdu, kad J. Wencel situacija patenka į SESV 45 straipsnio taikymo sritį.
- 67 Kadangi pagrindinė byla patenka į šios nuostatos taikymo sritį, nebūtina spręsti dėl SESV 20 straipsnio 2 dalies ir 21 straipsnio aiškinimo. Iš tikrųjų pastarosios nuostatos, kuriose bendrai numatyta kiekvieno Sąjungos piliečio teisė laisvai judėti ir apsigyventi valstybių narių teritorijoje, konkreti išraiška yra SESV 45 straipsnis, kiek tai susiję su laisvu darbuotojų judėjimu (šiuo klausimu žr. 2012 m. gruodžio 13 d. Sprendimo *Caves Krier Frères*, C-379/11, 30 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką).
- 68 Šiuo klausimu pakanka priminti, kad SESV 45 straipsniu įgyvendinamas pagrindinis principas, pagal kurį Sąjungos veiksmai pirmiausia skiriami laisvo asmenų judėjimo tarp valstybių narių kliūtims panaikinti (minėto Sprendimo *van den Booren* 43 punktas ir jame nurodyta teismo praktika).
- 69 Taigi Sąjungos teisė draudžia bet kokią nacionalinę priemonę, kuri, nors taikoma nediskriminuojant dėl pilietybės, gali kliudyti Sąjungos piliečiams pasinaudoti Sutartimi garantuojamomis pagrindinėmis laisvėmis arba dėl kurios naudojimasis jomis gali tapti mažiau patrauklus (žr. minėto Sprendimo *van den Booren* 44 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką).
- 70 Tokios nacionalinės priemonės galimos, tik jeigu jomis siekiama bendrojo intereso tikslo, jos yra tinkamos šiam tikslui pasiekti ir neviršija to, kas reikalinga minėtam tikslui pasiekti (minėto Sprendimo *van den Booren* 45 punktas ir jame nurodyta teismo praktika).
- 71 Taigi nacionalinis teismas turi įvertinti nagrinėjamos teisės normos atitiktį Sąjungos teisės reikalavimams patikrinęs, ar dėl teisės normos, kuria nurodoma panaikinti teisę į senatvės pensiją ir grąžinti tariamai nepagrįstai gautas sumas ir kuri vienodai taikoma savo ir kitų valstybių narių piliečiams, suinteresuotasis asmuo faktiškai neatsiduria nepalankesnėje situacijoje nei ta, kurioje yra asmuo, kurio situacija nesusijusi su jokių tarpvalstybiniu elementu, ir, jei nagrinėjamu atveju būtų konstatuotas toks nepalankesnės situacijos buvimas, ar nagrinėjama nacionalinės teisės norma pateisinama objektyviais sumetimais ir ar ji yra proporcinga nacionaline teise teisėtai siekiamam tikslui (minėto Sprendimo *van den Booren* 46 punktas).

- 72 Atlikdamas tokį patikrinimą, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas taip pat turės atsižvelgti į tai, kad pagal SESV 4 straipsnyje įtvirtintą lojalios bendradarbiavimo principą kompetentingos nacionalinės institucijos įpareigojamos imtis visų įmanomų priemonių SESV 45 straipsnio tikslui įgyvendinti (žr. minėtų sprendimų *van Munster* 32 punktą ir *Leyman* 49 punktą).
- 73 Atsižvelgiant į visa tai, kas išdėstyta, į pateiktus klausimus reikia atsakyti taip:
- Reglamento Nr. 1408/71 10 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad pagal šį reglamentą asmuo negali tuo pat metu turėti dviejų įprastų gyvenamųjų vietų dviejų skirtingų valstybių narių teritorijoje,
 - remiantis Reglamento Nr. 1408/71 nuostatomis, būtent jo 12 straipsnio 2 dalimi ir 46a straipsniu, tokiomis kaip pagrindinės bylos aplinkybėmis kompetentinga valstybės narės įstaiga negali pagrįstai atgaline data panaikinti gavėjo teisės į senatvės pensiją ir reikalauti, kad jis grąžintų tariamai nepagrįstai išmokėtą pensijos sumą, motyvuodama tuo, kad jis gauna našlio pensiją kitoje valstybėje narėje, kurios teritorijoje jis taip pat turėjo gyvenamąją vietą. Tačiau, taikant galimą nacionalinės teisės normą dėl išmokų sutapimo išvengimo, šios pirmojoje valstybėje narėje gaunamos senatvės pensijos suma gali būti sumažinta kitoje valstybėje narėje gaunamų išmokų suma,
 - SESV 45 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad tokiomis kaip pagrindinės bylos aplinkybėmis juo nedraudžiamas sprendimas dėl pirmojoje valstybėje narėje gaunamos senatvės pensijos sumos sumažinimo kitoje valstybėje narėje gaunamų išmokų suma taikant galimą teisės normą dėl išmokų sutapimo išvengimo, jeigu dėl minėto sprendimo šių išmokų gavėjas neatsiduria nepalankesnėje situacijoje nei ta, kurioje yra asmuo, kurio situacija nesusijusi su jokia tarpvalstybiniu elementu, o jei nagrinėjamu atveju būtų konstatuota tokia nepalankesnė situacija, ji turi būti pateisinama objektyviais pagrindais ir proporcinga nacionaline teise teisėtai siekiamam tikslui, o tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

- 74 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (pirmoji kolegija) nusprendžia:

1996 m. gruodžio 2 d. Tarybos reglamentu (EB) Nr. 118/97 iš dalies pakeistos ir atnaujintos redakcijos 1971 m. birželio 14 d. Tarybos reglamento (EEB) Nr. 1408/71 dėl socialinės apsaugos sistemų taikymo pagal darbo sutartį dirbantiems asmenims, savarankiškai dirbantiems asmenims ir jų šeimos nariams, judantiems Bendrijoje, pastarąjį kartą iš dalies pakeisto 2008 m. birželio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (EB) Nr. 592/2008, 10 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad pagal šį reglamentą asmuo negali tuo pat metu turėti dviejų įprastų gyvenamųjų vietų dviejų skirtingų valstybių narių teritorijoje.

Remiantis minėto Reglamento Nr. 1408/71 nuostatomis, būtent jo 12 straipsnio 2 dalimi ir 46a straipsniu, tokiomis kaip pagrindinės bylos aplinkybėmis kompetentinga valstybės narės įstaiga negali pagrįstai atgaline data panaikinti gavėjo teisės į senatvės pensiją ir reikalauti, kad jis grąžintų tariamai nepagrįstai išmokėtą pensijos sumą, motyvuodama tuo, kad jis gauna našlio pensiją kitoje valstybėje narėje, kurios teritorijoje jis taip pat turėjo gyvenamąją vietą. Tačiau,

taikant galimą nacionalinės teisės normą dėl išmokų sutapimo išvengimo, šios pirmojoje valstybėje narėje gaunamos senatvės pensijos suma gali būti sumažinta kitoje valstybėje narėje gaunamų išmokų suma.

SESV 45 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad tokiomis kaip pagrindinės bylos aplinkybėmis juo nedraudžiamas sprendimas dėl pirmojoje valstybėje narėje gaunamos senatvės pensijos sumos sumažinimo kitoje valstybėje narėje gaunamų išmokų suma taikant galimą teisės normą dėl išmokų sutapimo išvengimo, jeigu dėl minėto sprendimo šių išmokų gavėjas neatsiduria nepalankesnėje situacijoje nei ta, kurioje yra asmuo, kurio situacija nesusijusi su jokių tarpvalstybiniu elementu, o jei nagrinėjamu atveju būtų konstatuota tokia nepalankesnė situacija, ji turi būti pateisinama objektyviais pagrindais ir proporcinga nacionaline teise teisėtai siekiamam tikslui, o tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.

Parašai.